

Limbă, cultură și civilizație românească în spațiul iberic

Mihaela GUTIERREZ*

„Suntem români prin simplul fapt că suntem vii”.
(Mircea Eliade)

Key-words: *Romanian language, Iberian Space, Romanian civilization, culture*

Schimbarea generată la 1 ianuarie 2007 prin intrarea României în Uniunea Europeană nu ne-a făcut să spunem cu convingere că suntem europeni, dacă nu simțim mai întâi că suntem români. De altfel, nu ne putem numi cu adevărat români, dacă nu înțelegem ce semnifică acest lucru și de aceea se impune să ne cunoaștem trecutul, istoria, să ne păstrăm și să transmitem valorile noastre tradiționale, și, mai ales, să ne păstrăm apartenența religioasă, majoritar ortodoxă. Extinderea Uniunii Europene a însemnat pentru români, și un numai, o mai mare bogăție și diversitate culturală, exprimată prin varietatea de limbi, de obiceiuri și tradiții, prin curente și, nu în ultimul rând, prin acele forme de expresie culturală și artistică.

Plecând de la cuvintele lingvistului american Edward Sapir: „Limba este o mare forță de socializare, probabil cea mai mare din câte există” (Arduini 1989: 280), se poate afirma faptul că limba reprezintă elementul fundamental al identității unui popor; este mediul prin care conștiința acestuia se exprimă. În același context, poetul tuturor românilor, Mihai Eminescu, afirma că: „Limba este însăși floarea sufletului etnic al românimii” (1981: 369). De asemenea, pentru românii aflați dincolo de hotarele țării, numiți de doamna cercetător Maria Ispas „purtătorii de cultură română” (Ispas 2004), limba română reprezintă un agent unificator și constant, un liant benefic și pozitiv, menit să păstreze identitatea românească

Limba rămâne și astăzi principalul mijloc de comunicare, deși românii nu acordă o mare importanță cultivării ei. Limba unei comunități îi determină cultura, iar un vorbitor aloglot se poate adapta la o cultură străină doar învățându-i limba. Astfel, stăpânirea mai multor limbi a devenit din ce în ce mai necesară într-o societate multiculturală. Limba noastră percepe lumea într-un anumit mod, ba, mai mult, reprezintă arma de apărare a ființei unui popor, așa cum scrie Eminescu:

Cine zice un popor zice mult, oamenii vin la un semnal dat în limba națională,
își direg deodată și spontan forțele lor colective într-o singură direcție de mișcare
(Eminescu 1981: 369).

* Colegiul „Antonio de Nebrija”, Alcalá de Henares, Madrid, Spania.

Limba română s-a născut odată cu poporul român. În această limbă au vorbit strămoșii noștri, a fost folosită de poeții români când și-au scris operele lor pline de farmec și mister și tot în această limbă au învățat și vor învăța copiii să-și exprime dragostea pentru mamă și pentru neam. Această limbă este hrana sufletului nostru. Este necesar să o cinstim, să o păstrăm și să o cultivăm cu sfințenie și dăruire, cu dragoste și respect, ca pe o comoară a sufletului nostru – limba noastră românească, așa cum frumos o cântă poetul Grigore Vieru:

În al limbilor tezaur/ Pururea o să rămână/ Limba doinelor de aur/ Limba noastră cea română./ Sărut mâna și-al ei nume/ Care veșnic ne adună/ Vatra ce-a născut pe lume/ Limba noastră cea română (Vieru 1990: 29–37).

Strămoșii noștri și-au apărut cu cinste țara, nefiindu-le niciodată rușine că sunt români. Nu există nimic mai de preț pentru un popor decât graiul matern. Prin graiul pe care îl vorbește, un popor ajunge să își dezvăluie întreaga sa făptură launtrică și acel spirit patriotic moștenit din moși strămoși, arătându-le celor din urmă și un motiv demn de mândrie și admirație atât pentru generațiile actuale, cât și pentru generațiile viitoare. Prin graiul matern se oglindește întreaga istorie a neamului, cu toate victoriile și înfrângerile trăite, cu toate bucuriile și tristețile simțite, visele și speranțele spulberate de împrejurările nesigure prin care i-a fost rânduit să treacă.

Românii din Spania, în special din Madrid și din apropierea acestuia, unde s-au constituit adevărate „orașe” rustice românești, precum Alcalá de Henares, Coslada, Torrejón de Ardoz, Aranjuez, au reușit să se impună prin onestitate, amabilitate, deschidere față de celălalt, ceea ce i-a făcut să se apropie mai mult de spanioli și să-i preocupe, în așa fel încât autoritățile locale, împreună cu misiunile diplomatice ale României în Spania, au creat cadrul necesar ca familiile de români, împreună cu copiii lor, să frecventeze școala, să aibă un mediu propice dezvoltării personalității lor. Respectând politica Uniunii Europene în domeniul plurilingvismului, Institutul Limbii Române a inițiat programe pentru elevii din țările în care există comunități românești, pentru o bună și reală cunoaștere a valorilor lingvistice și culturale românești.

În acest context, începând cu anul școlar 2007–2008, Ministerul Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului și Institutul Limbii Române au lansat un proiect numit *Limba, cultură și civilizație românească* în unități de învățământ din statele membre ale Uniunii Europene. Proiectul, desfășurat în prezent în Belgia, Italia și Spania, pune accent pe valorificarea și păstrarea limbii române în comunitățile românești din afara granițelor României și vizează atât elevii descendenți ai vorbitorilor nativi, cât și elevii altor naționalități care doresc să învețe limba română. De asemenea, asigură copiilor români care locuiesc în Spania condițiile necesare prezervării identității culturale, facilitând reintegrarea acestora în sistemul de învățământ românesc, în cazul revenirii lor în România, precum și familiarizarea elevilor cu limba, cultura și civilizația românească, în scopul exersării și îmbunătățirii comunicării în limba maternă, al cunoașterii unor momente importante ale istoriei românești, al interiorizării valorilor culturii și civilizației românești, al dezvoltării identității proprii în contextul valorilor europene.

Această inițiativă a dus la crearea unei imagini mai bune despre România, dar și la promovarea limbii române în cadrul comunităților de români – și nu numai – aflați pe tărâm iberic. Temele principale ale proiectului constau în:

- formarea poporului român, abordată atât din perspectiva informației istorice, cât și din cea a mitologiei populare (miturile și legende populare sau culte);
- dezvoltarea interesului pentru originea poporului român combinat cu interesul pentru locul de origine al părinților și copiilor acestora;
- în domeniul limbii române se abordează pronunțarea și scrierea corectă, cu focalizarea atenției spre asemănări și diferențe între limba română și limba spaniolă;
- formarea și dezvoltarea unor abilități și atitudini comunicative care să-i ajute pe elevi să comunice eficient în limba română și să fie deschiși pentru dialogul cu ceilalți.

Proiectul dorește sprijinirea păstrării legăturilor afective ale acestor elevi cu România, țara lor de origine, astfel încât, la încheierea învățământului preuniversitar, fiecare absolvent să aibă un orizont cultural deschis, în care să se regăsească puncte de sprijin pentru consolidarea capacității de comunicare orală și scrisă în limba română, în vederea accesului nemijlocit la informații de cultură și civilizație românească. Totodată, acest proiect dorește să motiveze elevii români în direcția conștientizării propriei identități naționale, precum și pentru integrarea culturală în spațiul european. Practic, prin acest proiect se acordă un sprijin elevilor români care aparțin comunității românești stabilite în Madrid, în sensul adaptării la noul context social și cultural al Spaniei, recunoașterea și cultivarea propriilor valori în noul cadru existențial, precum și implicarea ca parte activă în viața socială a Spaniei, păstrând și afirmând totodată tradițiile, obiceiurile, limba și cultura românească.

Actualmente s-a acceptat ideea că familia și școala au responsabilități comune în educația copilului. Dacă se pleacă de la premisa că mediul familial și cel școlar sunt cele mai influente în dezvoltarea copilului și a procesului educativ, atunci devine fundamentală colaborarea între toți factorii care intervin în dezvoltarea și formarea acestuia. Dacă un profesor vrea să educe, nu poate decât să conteze pe ajutorul părinților și să colaboreze cu ei, pentru ca ceea ce face la orele de curs să aibă continuitate și în restul zilei. De altfel, familia joacă un rol primordial în dezvoltarea socială. În sânul acesteia se stabilesc conexiuni emoționale, se însușesc primele cunoștințe de bază (vorbire, valori sociale etc.), astfel că ea este primul agent de socializare. Dacă vorbim de colaborarea familie-educator, la nivel de grădiniță aceasta este unică și originală întrucât este individualizată și trebuie să fie bazată pe încredere și cunoaștere reciprocă. La nivel de ciclu primar, colaborarea familie-școală presupune o mai mare comunicare, întrucât aici are loc acea tranziție de la un nivel la altul.

Prin implicarea părinților poate fi îmbunătățită calitatea educației ce decurge din activitatea în comun, dar și printr-o coordonare a tuturor factorilor care formează comunitatea educativă. Cert este că părinții doresc tot ce este mai bun pentru copilul lor: un colegiu bun, un mediu sănătos și propice dezvoltării personalității acestuia. În momentul în care părinții au participat la ședințe, s-au implicat mai mult în nevoile educaționale ale copiilor, au sponsorizat diferite acțiuni, au devenit mai conștienți de abilitățile și acțiunile acestora, într-un cuvânt au simțit că au contribuit mai mult la educația propriului copil, au comunicat mai bine cu proprii copii, dar și cu profesorii. Prin urmare, s-a remarcat o serie de avantaje ale implicării familiei în cadrul acestui curs:

- părinții își cunosc foarte bine copiii, întrucât aceștia petrec mai mult timp acasă;

– în momentul în care părinții își învață copilul, se observă o schimbare semnificativă a acestuia;

– copiii ai căror părinți se implică au calificative mai bune, cunoștințe pe termen lung, atitudini și comportamente pozitive;

– copiii ajutați de părinții capătă încredere în ei înșiși și devin mai responsabili.

Un lucru îmbucurător este și faptul că există părinți care manifestă un real interes față de acest curs, în special față de evoluția copilului: cum se comportă la oră, dacă a rezolvat sarcina primită de la profesor și, nu în ultimul rând, materialul bibliografic ce poate fi utilizat de către aceștia acasă. Dorința părinților este ca și copiii lor, pe lângă limba spaniolă ce deja și-au însușit-o, să învețe în mod corect și limba română, să valorifice obiceiurile și tradițiile românești. Cei mai mulți elevi s-au născut în Spania, mulți dintre ei nu au fost niciodată în România sau au fost în scurte vacanțe, o dată la câțiva ani. Este destul de dificil să vorbești cu ei despre patriotism și dragoste față de țara ta, întrucât pentru majoritatea elevilor singura țară pe care o cunosc cu adevărat este Spania. La aceasta se adaugă dezinteresul părinților, precum și tendința elevilor de a amesteca cele două limbi.

Există și anumite cauze de natură familială care împiedică într-o anumită măsură desfășurarea procesului educativ în condiții adecvate: unii părinți se arată interesați numai de calificative, alții invocă lipsa timpului, deoarece lucrează până târziu, la alții se remarcă indiferența sau dezinteresul manifestate pe parcursul anului școlar. În general, studiile efectuate cu privire la participarea și implicarea părinților în viața școlii au semnalat o implicare activă, concretizată printr-o stimă de sine ridicată a copiilor, un randament mai bun, relații mai bune cu apropiații și atitudini pozitive ale părinților față de școală. Cu certitudine, familia, în calitatea sa de prim mediu de viață al copilului, exercită o influență covârșitoare asupra dezvoltării acestuia. Povestea fiecărei familii, cu problemele ei specifice, contribuie în mod decisiv la modelarea personalității copilului – adultul de mâine.

Activitățile extrașcolare din cadrul acestui proiect reprezintă un factor de cultivare a limbii române, un mijloc educativ esențial pentru copii și pentru părinți, întrucât ele construiesc o punte de legătură foarte trainică între profesor și părinți, pentru a descoperi împreună unde se pot corecta sau cum se pot îmbunătăți anumite metode utilizate în demersul didactic. Proiectul, având un caracter atractiv, face ca atât copii, cât și părinții colaboratori să participe într-o atmosferă relaxantă, cu însuflețire și dăruire, la astfel de activități. În cadrul lor, elevii pot fi stimulați să citească, să vizioneze piese de teatru, filme istorice, comedii, să participe la expoziții, ateliere de lucru, lansări de reviste, publicații, să dramatizeze opere literare cu diferite ocazii, să participe la diverse concursuri, serbări, dar și la campanii susținute de misiunile diplomatice din Spania și alte organizații sau asociații cu caracter educativ. Un impact pozitiv îl are implicarea copiilor în desfășurarea șezătorilor literare, a cercurilor de lectură și a atelierelor de scriere creativă.

I.A. Comenius spunea că însușirea cunoștințelor trebuie să aibă caracter consistent și sistematic. Se cuvine să se acorde o atenție deosebită însușirii limbii materne și, în acest sens, Comenius arăta că vocabularul copiilor trebuie îmbogățit treptat, că ei trebuie învățați să pronunțe cuvintele clar și corect. În această idee, se pot desfășura jocuri și activități care să-i determine pe copii să-și însușească un limbaj suficient de dezvoltat care să reflecte un anumit nivel de cunoștințe, priceperi și deprinderi și care să-i permită copilului comunicarea verbală, atât pentru învățarea

citirii și scrierii, cât și pentru asimilarea unor noi cunoștințe la nivel interdisciplinar.

În concluzie, se poate spune că atât cursul în sine, cât și activitățile extrașcolare conduc la un impact pozitiv asupra comunității de români, la o deschidere și mai mare către celelalte comunități în spațiul iberic.

Bibliografie

- Arduini 1989: Stefano Arduini, *Lenguage, tipologia y cultura. Edward Sapir*, Universidad de Urbino.
- Călinescu 2002: George Călinescu, *Cultură și națiune*, București, Editura Albatros.
- Eminescu 1981: Mihai Eminescu, *Fragmentarium*, București.
- Ispas 2004: Sabina Ispas, *Conceptul de identitate românească ar trebui actualizat*, interviu cu Adina Ciubotariu în revista „Convorbiri literare”, Iași, 12/2004, p. 7.
- Perez Yruela 2007: Manuel Perez Yruela, *La sociologia en España*, Madrid, Centro de Investigaciones Sociologicas, Federacion Española de Sociologia.
- Sapir 1966: Edward Sapir, *Culture, Language and Personality. Selected Essays*, Berkeley, Los Angeles, University of California Press.
- Rădulescu-Motru 1990: Constantin Rădulescu-Motru, *Sufletul neamului nostru: calități bune și defecte*, București, Editura Anima.
- Rădulescu-Motru 1999: Constantin Rădulescu-Motru, *Psihologia poporului român*, antologie de Constantin Schifirneț, București, Editura Albatros.
- Ștefănescu, Velicu 2006: Simona Ștefănescu, Anca Velicu, *Național și/sau european? Reprezentări sociale ale identității în societatea românească actuală*, București, Editura Expert.
- Vieru 1990: Grigore Vieru, *Mult e dulce și frumoasă... Antologie de poezii și cugetări despre limba română*, Chișinău, Editura Biodova.

The Romanian Language, Culture and Civilization in the Iberian Space

The affiliation of our country to the European Union did not make us to strongly affirm that we are Europeans, if first we cannot feel that we are Romanians. Moreover, we cannot state about ourselves that we are Romanians if we do not understand what this really means, that is why I consider necessary to know our past, our history and, to preserve our traditional values.

The American linguist, Edward Sapir, said that: “Language is the biggest socializing force, probably the biggest from all that exist”, which confirms the fact that language is extremely important for a nation’s identity; it is the instrument through which the conscience of a nation is expressed. Furthermore, for our most important poet, Mihai Eminescu, “Language is the ethnic soul of the Romanians”. For the Romanian diaspora or “carriers of the Romanian culture” as named by the researcher Maria Ispas, the Romanian language represents a constant and unifying agent, a beneficial and positive connector meant to preserve the Romanian identity.

In this context, the Romanian Ministry of National Education and the Romanian Language Institute provide language, culture and civilization courses for the Romanian communities, especially for the children that study in Spanish schools, to help them practice and improve their communication skills in the Romanian language.